

Hyvät Aluehallintoviraston edustajat,

Olemme Suomen Psykologiliitossa seuranneet huolestuneina opiskeluhuollon palveluiden järjestämisvastuun siirtoa hyvinvointialueille erityisesti näiden lakisääteisten palveluiden saatavuuden näkökulmasta.

Kuten varmasti tiedätte, oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaan opiskelijoilla sekä perusopetuksessa että toisen asteen opinnoissa on oikeus saada opiskeluhuollon psykologin ja kuraattorin antamaa opiskelun ja koulunkäynnin tukea ja ohjausta. Lakiin (15 § Oikeus saada opiskeluhuollon psykologi- ja kuraattoripalveluja) on kirjattu, että

”Opiskelijalle on järjestettävä mahdollisuus keskustella henkilökohtaisesti opiskeluhuollon psykologin tai kuraattorin kanssa viimeistään seitsemäntenä oppilaitoksen työpäivänä sen jälkeen kun opiskelija on tätä pyytänyt. Kiireellisessä tapauksessa mahdollisuus keskusteluun on järjestettävä samana tai seuraavana työpäivänä.

Mahdollisuus henkilökohtaiseen keskusteluun on järjestettävä opiskelijalle 1 momentissa tarkoitettulla tavalla myös opiskelijan huoltajan tai muun henkilön yhteydenoton perusteella, jollei kyseessä ole yhteydenottajan neuvonta ja ohjaus tai jos keskustelun järjestäminen on muusta syystä ilmeisen tarpeetonta.

Opiskeluhuollon psykologin tai kuraattorin arvion perusteella opiskelijalla on oikeus saada riittävä tuki ja ohjaus hänen opiskeluunsa ja kehitykseensä liittyvien vaikeuksien ehkäisemiseksi ja poistamiseksi. Tarvittaessa opiskelija on ohjattava saamaan muita opiskeluhuollon palveluja sekä muuta erityisen tuen tarpeessa olevia lapsia ja nuoria tukevaa toimintaa.”

Lain perustelumuistioon, eli hallituksen esitykseen eduskunnalle oppilas- ja opiskelijahuoltolaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 67/2013 vp) on keskeisiin ehdotuksiin (s. 33) kirjattu:

”Ehdotuksen mukaan jokaisen esiopetuksen toimintayksikön, koulun ja oppilaitoksen käytettävissä on oltava opiskeluhuollon psykologin ja vastaavan kuraattorin palveluja. Psykologin ja kuraattorin sekä terveydenhoitajan vastaanotolle olisi päästävä laissa säädettyssä määräjassa.”

Toistaiseksi määräaikojen toteutumista ei ole seurattu, saati raportoitu valtakunnallisesti yhdenmukaisella tavalla, ja monet opiskeluhuollon psykologit ovat kertoneet, ettei niitä ole seurattu palveluiden järjestämisestä vastaavan tahon toimesta lainkaan. Varsinaisessa lakitekstissä on käytetty sanamuotoa ”psykologille TAI kuraattorille”, millä ilmeisesti on ollut tarkoitus viitata siihen, että arvion tapaamisen kiireellisyydestä ja tarpeen mukaisesta ammattilaisesta voi tehdä kumpi tahansa ammattilainen (kts. perustelumuistion s. 82). Valitettavasti tietoomme on tullut, että lakipykälää on tulkittu tarkoituksellisesti lain hengen vastaisesti siten, että esimerkiksi psykologin vastaanotolle pääsy suhteen ei ole tarpeen noudatta näitä määräaikoja, tai välttämättä päästä lainkaan, mikäli kuraattorin vastaanotolle pääsee. Tämä on siis käytännössä aiheuttanut sen, että lakisääteistä psykologipalvelua ei välttämättä ole oppilaitoksessa ollut saatavilla lainkaan, ja kuraattorit ovat joutuneet hoitamaan myös sellaisia tehtäviä, jotka eivät heidän koulutuksensa tai tehtäväkentän puolesta kuraattoripalveluiden piiriin kuulu.

Yhtenä keinona yllä mainitun epäkohdan korjaamiseksi säädettiin laki oppilas- ja opiskelijahuoltolain muuttamisesta (HE 165/2021 vp), jossa määriteltiin sitovat lakisääteiset mitoitukset kuraattori- ja psykologiresursseista oppilaitoksiin (9 a § Opiskeluhoollon psykologi- ja kuraattoripalveluiden henkilöstömitoitus):

”Edellä 9 §:n 2 momentissa tarkoitettuja psykologi- ja kuraattoripalveluita järjestettäessä saa yhtä kuraattoria kohden olla enintään 670 opiskelijaa ja **yhtä psykologia kohden enintään 780 opiskelijaa.**”

Sitovalla kuraattori- ja psykologipalveluiden henkilöstömitoituksella pyritään turvaamaan oppilaiden ja opiskelijoiden tarvitsemien opiskeluhoolltopalvelujen entistä tasa-arvoisempi saatavuus ja laatu kouluissa ja oppilaitoksissa eri puolilla Suomea eri koulutusasteilla. Psykologien kohdalla mitoitus astui voimaan 1.8.2023.

Käsityksemme mukaan useat hyvinvointialueet eivät ajankohtaisesti noudata lakisääteistä mitoitusta psykologien suhteen vedoten siihen, etteivät ole saaneet rekrytoitua henkilöstöä. Psykologiliitto on toki tietoinen psykologien rekrytointihaasteista erityisesti pienemmillä paikkakunnilla, mutta liiton näkökulmasta vaikuttaa kuitenkin siltä, ettei henkilöstön rekrytoimiseksi tai palveluiden täydentämiseksi tarpeen mukaan ulkopuolisilta palveluntuottajilta ei välttämättä ole tehty juurikaan toimenpiteitä. Psykologien sisäänottomääriä on myös kasvatettu vuodesta 2019 vuoteen 2022 mennessä 53%, mikä on enemmän kuin millään muulla sosiaali- ja terveydenhuollon alalla. Ajankohtaisesti psykologeja valmistuu vuosittain yli 100 enemmän kuin eläköityy, ja vuodesta 2025 luku kasvaa noin 200 psykologiin vuosittain. Psykologien saatavuus yleisellä tasolla on siis hyvä ja paranemassa entisestään, joten rekrytointihaasteet liittyvät pääosin muihin tekijöihin kuin heikkoon saatavuuteen. Olemme Psykologiliitossa laatineet aiheesta kannanoton 8.7.2023, jossa pyrimme myös tarjoamaan hyvinvointialueille keinoja rekrytointien edistämiseksi (kts. <https://www.psyli.fi/suomen-psykologiliitto-ryn-lausunto-opiskeluhoollon-psykologipalveluiden-saatavuus-lahipalveluina/>).

Saamamme tiedon mukaan joillain alueilla olisi kuitenkin jopa epävirallisesti todettu, että niin kauan kun Aluehallintovirasto ei tilanteeseen puutu tai aseta sanktioita, ei opiskeluhuollon psykologien aliresurssointia tulla säästösyistä aktiivisesti korjaamaan.

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistusta koskevassa hallituksen esityksessä (HE 241/2020 vp) terveydenhuoltolakiin lisättiin uusi 17 a §, joka koskee opiskeluhuollon psykologipalvelujen järjestämistä siirtoa hyvinvointialueelle:

”Hyvinvointialueen on järjestettävä opiskeluhuollon psykologipalvelut alueellaan sijaitsevien koulujen ja oppilaitosten oppilas- ja opiskelijahuoltolain 1 §:ssä tarkoitetussa opetuksessa tai koulutuksessa oleville oppilaille ja opiskelijoille heidän kotipaikastaan riippumatta noudattaen, mitä mainitussa laissa säädetään.

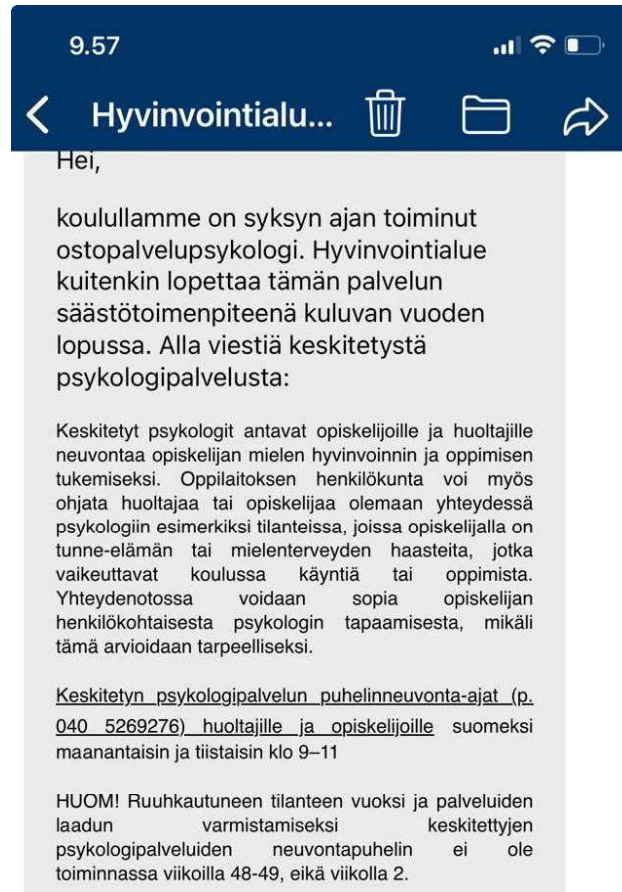
Opiskeluhuollon psykologipalvelut ovat osa oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaisia opiskeluhuollon palveluja. Sen lisäksi, mitä oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa opiskeluhuollon psykologipalvelujen järjestämisestä ja sisällöstä säädetään, hyvinvointialueen on niitä järjestäessään toimittava yhteistyössä oppilaan vanhempien ja huoltajien tai alaikäisen opiskelijan vanhempien ja huoltajien, muun opiskeluhuolto- ja opetushenkilöstön, opetuksen tai koulutuksen järjestäjän sekä muiden tarvittavien tahojen kanssa.”

Järjestämistä siirtämisen yhteydessä käytiin myös vilkasta keskustelua siitä, missä ja miten palvelua pitäisi toteuttaa, jotta se aidosti on oppilaiden saatavilla. Hallituksen esityksen perustelumuistioon (s. 57) on kirjattu:

”Opiskeluhuollon palvelujen toteutuminen edellyttää, että palvelut ovat oppilaiden ja opiskelijoiden sekä heidän perheidensä helposti saavutettavissa. Palvelujen tulisi olla käytettävissä pääsääntöisesti koulu- tai opiskelupäivän aikana. Kouluterveydenhuolto sekä **opiskeluhuollon kuraattori- ja psykologipalvelut järjestetään esi- ja perusopetuksessa oleville oppilaille vakiintuneesti koulussa tai sen välittömässä läheisyydessä (kävelyetäisyys koulusta)** lukuun ottamatta suun terveydenhuoltoa (terveydenhuoltolaki 16.2 § 4 k) ja erikoistutkimuksia (terveydenhuoltolaki 16.2 § 6 k), joita ei välttämättä ole tarkoituksenmukaista järjestää erillään muusta suun terveydenhuollosta ja erikoistutkimuksista. Myös toisen asteen opiskelijoiden opiskeluhuollon palvelut järjestetään pääsääntöisesti oppilaitoksissa, mutta niitä voidaan tarjota myös esimerkiksi keskitetyssä opiskeluhuollon toimipisteessä. Edellä kuvatusta ei kuitenkaan ole nimenomaisesti säädetty.”

Tietoomme on tullut, että hyvinvointialueet ovat ryhtyneet myös keskittämään psykologipalveluita, jolloin ne eivät toteudu edes oppilaitosten välittömässä läheisyydessä, eivätkä siten tosiasiallisesti ole oppilaiden saatavilla.

Esimerkiksi Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueella on marraskuussa 2023 lähetetty osassa oppilaitoksista opiskelevien lasten huoltajille alla oleva tiedote:

Tiedotteen mukaisesti osalla oppilaitoksista ei siis jatkossa säästösyistä tarjota oppilashuollon psykologipalveluita, keskitettyyn psykologipalveluun saa yhteyden kahtena päivänä viikossa kaksi tuntia kerrallaan, ja joillain viikoilla yhteyttä ei voi saada lainkaan.

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen osalta Kirkkonummen, Inkoon ja Siuntion opiskeluhuollon psykologipalveluiden keskittämisestä Espooseen säästösyistä on myös uutisoitu 28.11.2023: <https://www.vastranyland.fi/artikel/416ea3e9-a1f6-5f2b-b182-ecfbb9c86eca>.

Psykologiliitto

Kun yllä esitettyjä lain kohtia vedetään yhteen, niin Psykologiliiton käsityksen mukaan lainsäädännön pyrkimys on ollut turvata se, että jokaisella opiskelijalla sekä perusopetuksessa että toisen asteen opinnoissa on oikeus saada opiskeluhuollon psykologin palveluita tarpeensa mukaisesti, asetettujen määräaikojen puitteissa, ja opiskelijan omassa lähiympäristössä. Tämän turvaamiseksi hyvinvointialueet ovat velvollisia varmistamaan, että jokaista 780 opiskelijaa kohden on käytettävissä yhden psykologin henkilötyövuoden verran resursseja. Palveluiden resurssoinnista tai määräaikojen noudattamisesta ei nähdäksemme ole lain puitteissa mahdollista säästösyistä tinkiä.

Haluaisimmekin nyt Suomen Psykologiliiton puolesta tiedustella Aluehallintovirastolta, millä tavoin oppilashuollon palveluita ja niiden järjestämistä koskevaa lainsäädännön noudattamista hyvinvointialueilla ajankohtaisesti seurataan, ja millä tavoin aiotaan varmistaa se, että hyvinvointialueet sitovia määräaikoja ja mitoituksia noudattavat? Entä mitä seuraamuksia hyvinvointialueille voidaan asettaa, mikäli puutteita havaitaan eikä niitä korjata?

Lisäksi pyytäisimme Etelä-Suomen aluehallintovirastoa käynnistämään oppilas- ja opiskelijahuoltolain 26 § mukaisesti valvontatoimenpiteet erityisesti Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen osalta selvittääkseen onko hyvinvointialue järjestänyt opiskeluhuollon palvelut lain mukaisesti.

Vera Gergov
Ammatti- ja yhteiskuntasuhdepäällikkö
Suomen Psykologiliitto ry
vera.gergov@psyli.fi
p. 040 809 8028

Jari Lipsanen
Puheenjohtaja
Suomen Psykologiliitto ry
jari.lipsanen@psyli.fi
p. 045 720 1097

Suomen Psykologiliitto
Bulevardi 30 B 3
00120 Helsinki
(09) 6122 9122
psyli.fi

